

Otázka: Přirozený zákon a přirozené právo

Předmět: Filozofie

Přidal(a): Martin Matura

Pojem přirozeného zákona

- *lex naturalis* (přirozený zákon)
- **Aristoteles** – za plnohodnotného člověka není považován např. otrok, černoš, nebo žena. Schvaloval otroctví jako plnění přirozeného úkolu otroků. Nerovnost muže a ženy, lidí.
- **Akvinský** – Věčný zákon definuje jako „plán Boží moudrosti, pokud řídí všechno jednání a všechny pohyby. Rozlišuje *obecnou* a *speciální* účast na věčném zákoně. *Obecnou účast na věčném zákoně* mají všichni tvorové v tom smyslu, že na základě stvoření mají svůj vnitřní hybný princip, na základě kterého směřují ke svým druhově specifickým cílům. *Speciální účast na věčném zákoně (lex naturalis)* mají pouze tvorové obdaření rozumem. Člověk, který je bytost rozumová, nezůstává u pouhého sledování přirozených cílů svého druhu, ale sám rozumem své jednání řídí a poměřuje. Dle Akv. tři typy *bona humana*.
- *Zachovat sám sebe, zachovat druh, specificky lidská dobra* – poznat pravdu o Bohu.
- řád příkazů přirozeného zákona je vztažen na řád přirozených sklonů
- **Kant:** přirozený zákon je pouze lidský

Vztah pozitivního zákona k přirozenému: pozitivní je poměřován přirozeným zákonem, pro svědomí mají pozitivní zákony zavazující sílu za předpokladu konformity s přirozeným zákonem; přistupuje k nám zvenčí, kdežto přirozený zákon k nám přistupuje zevnitř

Klasické argumentace „etiky přirozeného zákona“ a jejich silné a slabé stránky

- všem lidem musí být přiznána určitá základní práva, která jim nenáleží proto, že jsou občany jistého státu, nýbrž proto, že jsou lidmi. Práva na svobodu individua proto předcházejí politickým institucím a státním právům. Toto tzv. přirozené právo je myšleno jako nad-pozitivní právo obecného lidského rozumu. Je to instance, která má každého člověka chránit před zásahy, které by mohly být ospravedlněny zákony státu.
- vyjadřuje původní smysl pro mravnost, jenž člověku dovoluje rozlišovat prostřednictvím rozumu co je dobré a co je špatné, pravdu a lež. Je vepsaný v srdci člověka (srov. Řím 2,15) ukazuje člověku cestu, která vede ke konání dobra a k dosažení vlastního cíle.
- přirozený zákon odkazuje na přírodní zákony, které jsou pozorovatelné
- přirozené právo (zákon) je založené na rozumu více než na zjevení, proto je univerzální, kulturně nepodmíněné a snadno srozumitelné i pro nevěřící
- Novodobá společnost však odstranila tento náboženský princip odvozování světského práva od vyššího „Božského“ práva a zákon se stal formou dohody většiny bez jakýchkoliv omezení. Kam takovéto právo, tzn. právo bez vztahu k etice vede, ukázaly novodobé dějiny. Stane – li se totiž právo pouze to, na čem se shodne většina, je možno odhlasovat likvidaci židů (fašismus), nebo likvidaci nepřátel socialismu (komunismus) atd. V Norimberku byli souzeni váleční zločinci obvinění ze zodpovědnosti za vyvražďování milionů lidí, kteří se však nedopustili žádného porušení zákona. Lidstvo brzy došlo k poznatku nutnosti zachování etických norem, k nezbytnosti souladu práva a etiky a z tohoto důvodu byla řadou států přijata *Deklarace lidských práv*, která je například u nás zabudována do právního systému jako pojistka proti odchýlení práva od základních etických norem.

silné stránky – pojetí přirozeného zákona se zdá být výhodnější než pojetí založené na očekávaném výsledku konání kvůli tomu, že se výsledky se nedají přesně předpovídat; čin může být tedy posouzen z hlediska morálky ještě předtím, než je vykonán, navíc vychází z rozumového uvažování, které není závislé na pocitech a emocích

odvozují právní normy z cílů neměnné součásti lidské přirozenosti. Katolická teologie – skutečně interpretovala Aristotelovu myšlenku „úkolů člověka“ jako myšlenku stvoření s určitým účelem. Tzv. „přirozený zákon“. Např.: homosexuální jednání je morálně neospravedlnitelné, protože je v rozporu s přirozeným účelem lidské sexuality, který ustanovil Bůh.

najdeme i **slabé stránky** – přirozený svět má svůj účel (tento účel byl nejdříve podložen

rozumem, ve středověku byl vysvětlen Božím stvořením, zjevením) pokud člověk dojde k přesvědčení, že svět nesměřuje k účelu, nefunguje podle rozumu či se nezdá, že by byl stvořen Stvořitelem, pak argumenty přirozeného zákona ztrácí svůj základ

Přirozené právo

- vychází z lidské přirozenosti, a tedy obecných potřeb člověka
- nemohou existovat právně závazné normy, které se neshodují s přirozeným právem
- jádro u Augustina: „právo, které není správné není právo“
- spojeno s lidskou důstojností, která je základem lidských práv
- Kant – člověk je svobodný, avšak svobodný v tom smyslu, že ukládá zákony sám sobě
- autonomie lidské vůle; člověk jako samo-účel, nesmí být instrumentalizován; lidská důstojnost je brána normativně

Pozitivní právo

- právo je řádem, který si vytvořili lidé, aby přežili nezávisle na jakýchkoli předem daných hodnotách
- pozitivní právo pochází od člověka a je ustanoveno smlouvou a konvencí
- zastánci: Scotus, Ockham, Hobbes

Základní lidská práva a jejich etická zdůvodnění

Definice: Lidská práva jsou souhrnem základních práv a svobod, které jsou přisuzovány každé lidské bytosti.

- mají normativní charakter, ale nejsou bezprostředně právně závazná

Etická zdůvodnění: Lidská práva jsou zdůvodněna jednak přirozeným zákonem, který stojí nad jednotlivými národními a pozitivními zákony. Dále pak vychází z pojmu lidské důstojnosti,

kde osoba je hodnotou sama o sobě. Dalším etickým zdůvodněním je potřeba kodifikace takovýchto zákonů na základě krvavých historických situací.

Různé formulace v historii: Historie lidských práv bývá sledována k dokumentu Magna Charta Libertatum, jehož podpis si na anglickém králi Janovi vymohli angličtí šlechtici již roku 1215. V době vzniku sloužil především pro záruky šlechtické vrstvě proti svévoli krále, průběhem staletí však značně ovlivnil rozvoj anglického obyčejového práva a dochází k rozšíření různých práv i na další poddané.

Za další významný milník lze pokládat druhou polovinu 18. století, kdy osvícenství připravuje půdu pro nástup liberálních demokracií. V jeho rámci vzniká snaha o rozšíření hlavních práv na široké vrstvy obyvatelstva. Jsou formulovány Listiny práv, které mají význam politický pro aktivizaci politické podpory, ale i právně ústavní. Nejvýznamnějšími dokumenty této epochy jsou Listiny práv vydávané některými státy ve vznikajících USA, použitý způsob argumentace v Deklaraci nezávislosti USA a Deklarace práv člověka a občana ve Francii, které ovšem během francouzské revoluce postupně vzniklo několik verzí.

Navzdory četným vyhlášením lidských práv nedochází automaticky k jejich přijetí v praxi, nebo i právní úprava je jen omezená. Např. ani v USA nebyla lidská práva zpočátku přiznávána otrokům. Po válce Severu proti Jihu sice bylo zrušeno otroctví, prosazení všeobecné rovnosti v lidských právech pro černošské obyvatelstvo ale trvalo až do druhé poloviny 20. století. Ještě před několika málo desetiletími museli američtí černoši usilovat o rovnoprávnost (Martin Luther King).

V rámci mnoha evropských zemí bylo zavedeno plné hlasovací právo pro všechny muže až na přelomu 19. a 20. století, po 1.světové válce i pro ženy.

Jako reakce na 2. světovou válku je v OSN přijata Všeobecná deklarace lidských práv, která označila všechny lidské bytosti za svobodné a rovnoprávné bez ohledu na pohlaví, rasu, národnost a náboženství. Deklarace není právně závazná, nicméně inspirovala rozvoj různých lidskoprávních katalogů nebo součástí ústav různých států.

Na jedné straně došlo v průběhu posledních dvou staletí k rozvoji lidských práv. Hovoří se o 3 až 4 generacích úprav lidských práv. Na straně druhé mimo euroatlantickou civilizaci existují ve světě rozsáhlé civilizační oblasti, které odmítají koncepci lidských práv uznat principiálně vůbec a označují ji za kulturně podmíněnou a pro ně nevhodnou.

V praxi jsou proto stále v mnoha zemích lidská práva jak právně nezaručena nebo ignorována.

Některé kultury přiznávají např. ženám méně práv než mužům, v totalitních režimech jsou občanům upírána všechna zásadní politická práva (právo zakládat politické strany a volit si své zástupce).

Seznam lidských práv:

- Tady je seznam některá ta nejvíce uznané:
- Právo žít, existovat.
- K práci pro kohokoli (ne být otrok)
- K vlastnímu majetku
- Řeč
- Bezpečnost
- Bezpečí od násilí
- Ochrana právem
- Ne být zatknut ledaže tam je důvod myslet si, že někdo spáchal zločin
- Férový proces
- Osoba je nevinná, dokud není jasně prokázána její vina
- Být občan země
- K hlasu
- Hledat azyl jestliže země zachází s vámi špatně
- To myslí volně
- Věřit a praktikovat náboženství osoba chce
- Mírumilovně protestovat (mluvit proti) vláda nebo skupina
- K základnímu životnímu standardu (jídlo, úkryt, oděv, etc.)
- Vzdělání
- Péče o zdraví (lékařská péče)

Hodnocení: Lidská práva jsou důležitá pro fungování lepší společnosti a je třeba, aby byla přijata všemi státy. Je zřejmé, že se během let vyvíjejí a jsou dopilovávány k dokonalosti. Je však rozdíl mezi uzákoněností a dodržováním všemi členy společnosti, což je jediným problémem. Člověk dodržující lidská práva může jen velice těžce přemoci člověka lidské právo nedodržující.

Otázka universální platnosti lidských práv

- lidská práva vytvořena především idealisty (Wilson, Roosewelt) – kosmopolité (takto nesmýšlejí ale všichni)
- ačkoliv jsme všichni občané jednoho světa, různé oblasti se vyvíjely odlišným způsobem, a tak je nahlížení na osobu dáno tímto historickým, kulturním a sociálním vývojem
- Listinu základních práv a svobod přijaly téměř všechny státy, její dodržování je však omezeno kulturními danostmi (postavení ženy, dětí, kasty v Indii).